

IN MEMORIAM: POETA INDIVIDUALIZMA

Jedan od govora na nedavnoj sahrani Roberta Bolanja održao je Horhe Eralde, glavni urednik izdavačke kuće „Anagrama“, poznat pre svega po tome što kulturna španska književna nagrada nosi njegovo prezime. Kažu da Eralde, iako je mnoge autore govorom ispratio, nije nikada javno plakao kao kad se zauvek opraštao od Bolanja. Verujem da ovo nije toliko do prijateljstva koliko do arhetipske istine da, kada umre izraziti individualac, potpuni je osećaj nastala praznina. Uključujući i bol.

Bolanjo je bio izrazito svoj. Tome je zacemento doprineo i njegov život: zbir tvrdih spoznaja. Sasvim je ostavio rodni Čile sa dvadeset godina, kada je kao aktivista levičarskog MIR-a proveo desetak dana u zatvoru. Bio je svedok okrutnosti i u daljem životu po Latinskoj Americi: na primer, u Salvadoru je dobro upoznao pesnika Rokea Daltona i njegove ubice. Preselio se u Kataloniju u kojoj se – kao, katkad, i u Francuskoj – dugo mučio da pokrije svakodnevne troškove življenja. Tek nakon bezmalo dvadesetak godina na manuelnim i srodnim poslovima i, što je jedino zaista važno: tek nakon desetak knjiga proze i poezije – dospelo je u priliku da živi od pisanja.

To mu je omogućio roman *Divlji detektivi*, za koji je, sem „Eralde“ dobio i Nagradu „Romulo Galjegosa“, neretko smatranu latinoameričkim ekvivalentom Nobelovoj nagradi. Prevođen je na desetak jezika – uključujući i one najvažnije – a o njegovoj poetičkoj uticajnosti dovoljno govori to što mlađi latinoamerički pisci, koji su u tamošnjoj literaturi svojim *McOndo*-normativom poetički „smenili“ magijsko-garsijamarkesovski topos *Makondo* i kortasarovske slagalice, smatraju Bolanja za preteču. Čak, Havijer Serkas, u romanu *Vojnici Salamine*, kao funkcionalizovan primer za fiktionalni karakter književnosti uzima Roberta Bolanja. Ta knjiga je nedavno prevedena na srpski jezik („Paideia“, Beograd 2002), tako da meru Bolanjove referentnosti može da prepozna i pažljiv čitalac na srpskom jeziku – pripadnik interpretativne zajednice u kojoj se tapija na dobru latinoameričku literaturu i dalje pripisuje onim autorima čijoj poetičkoj neoperativnosti u ovo doba je svojom *književnošću osveženja* doprineo upravo Bolanjo.

Kakvom dokonom pseudočistuncu delovaće neprimereno ako se „žanr“ In memoriama osveži drugačijim jezikom, nadasve ličnim sećanjima od kojih neka kao da su neuzglobiva u rečeni okvir. No, to se pokazuje neizbežnim, budući da je pisac ovih redova odlučio da se upusti u prevođenje čitajući priče Roberta Bolanja, te s obzirom na poznanstvo koje se tim povodom uspostavilo. Dakle, upoznavši ga povodom izbora i prevoda njegove kratke proze (*Isprave za ples*, „Svetovi“, Novi Sad, 2002), u njemu sam video čak pomalo smorenog samotnjaka, te sam se trudio da ne insistiram mnogo na konsultacijama oko prevoda, koliko god da mi je značilo da dobro upoznam pisca u čijim kratkim prozama sam naknadno prepoznao moguće ispunjenje modela kakav sam koristio u svojoj zbirci priča. Komentarišući njegovu pripovest „Doana Silvestri“, rekao sam mu da sam i sam objavio priče o

porno-glumici, Moani Poci. Pomalo neverovatna koincidencija, s obzirom na to da se pokazalo da je Đoana Silvestri, inače lik i iz Bolanjevih romana, zapravo/upravo Moana Poci. Radost prepoznavanja dovela nas je, između ostalog, do ideje da osnujemo klub obožavatelja Moane Poci, te žrtve ubrzanja (umrla je u 34. godini); fan-klub jedine figure aristokratske pornografije otkako je porno-sveta ili, kako mi je rekao Roberto, „tako slobodne i smele, i stoga na neki način tragične figure koju je Moana inkarnirala u svom kratkom i neobičnom životu“. Želeo sam da mu, po skorom povratku iz Beograda u Barselonu, saopštim šta sam na *Europskom festivalu mladih pisaca* u Zagrebu učinio za našu polušaljivu (i poluozbiljnu) akciju internacionalizacije fan-kluba. To neću moći, kao ni da mu kažem kakve su prilike oko objavljivanja srpskog prevoda njegovog romana *Udaljena zvezda*. Sve to je beznačajno u odnosu na činjenicu da je umro jedan od najznačajnijih savremenih pisaca, i to onda kada je davao svoja najbolja dela; pisac koji je ponudio, čini mi se, najrecentniju značajnu potvrdu da se još može pisati osobeno i pored svesti o trenutnoj neoperativnosti gotovo svih postojećih poetičkih modela, te da se osobenost postiže upravo njihovom rizičnom mešavinom, strogim balansom i određenim specifičnim znakom. Taj specifični znak u ovom slučaju možda se može odrediti rečima: tragikomedija iz koje je u prvi plan izvučeno ono komičko, kojim autor takođe ne šteti čitaoca, sve to sa namerom da povratno ohrabri njegovu individualnost, odnosno da se čitaocu udahne „etička volja za hrabrošću“, kako je to sam Roberto govorio. Tako je verovatno najpoetičniji i najdirljiviji Bolanjev tekst „Prefiguracija Lala Kure“, priča u kojoj se arhetipski motiv osvete rekontekstualizuje preko lika koji je bio fetus dok je njegova majka snimala *pregnant fantasies* i koji, „mnogo godina posle toga“, traži njenog partnera sa snimanja. Čini se da je tako visok stupanj rekontekstualizacije i mešavine modela u Bolanjevnoj prozi otkrivao i Bolanja-građanina kao individualca: kao što u životu nikada nije imao svoju sredinu, niti je imao želju da se prilagođava novima, već jedino potrebu da svaku od njih u nekom smislu podvrgava onome što je lično iskustvo ispostavilo kao kriterijum, tako je njegov pripovedač u kratkoj prozi svom neviđenom osećaju za balans podvrgavao neorealistički model, kriminalistički, ludički, pikarski i druge, gotovo nespojive žanrove i subžanrove. Svaka je knjige bila drugačija, te samim tim svoja: ako je njegova kratka proza ipak pre svega neorealistička, onda romani *Divlji detektivi* i *Nacistička literatura u Amerikama* (*La literatura nazi en America*) parodiraju historiografski i epski, odnosno pseudodokumentarni model. O čemu god da je reč, o skeniranju savremene stvarnosti, poetičnim i ludičkim romanima ili poeziji brutalne spoznaje, *Bolañoland* uvek oslikava spoj proživljenosti, empirijske i knjiške: organsku potrebu za pisanjem. S tom potrebom je tesno vezan i mogući uzrok Bolanjove smrti. Po toj verziji, uprkos alarmima lekara, uporno je odlagao operaciju (transplantacija jetre) da bi završio dve nove knjige: zbirku priča *Nesnosni gaučo* i roman na hiljadu stranica pod nazivom *2666*.

Ako bi bilo tako, ne bi tu imalo šta da se doda.

Adios, amigo.

IzvorNIK: *Danas*, Beograd, 26–27. VIII 2003, str. 11. Ova verzija donosi sitnije ispravke u odnosu na izvorni tekst.